

LBRIS

We know
books

ȘTIINȚA
,
DE A TE
UITA

ADRIANA MOROIANU

*

Îmi sprijin mâinile pe balustradă și privesc lumina orașului care se stinge încet, ca și cum cortine grele s-ar fi lăsat peste scenă. Vântul îmi răvășește părul și adie printre frunzele plantelor din ghiveci. Ar trebui să mă liniștească, dar mi-e greu să mă bucur de vânt când mi-e teamă de furtună.

Vocea din mintea mea nu se dezmente. Este acolo, la datorie.

„Nu te lăsa copleșită”.

„Ține-te tare”.

„Ești puternică”.

„Nu există «nu pot»”.

„Singura direcție în care poți merge când ești jos este în sus”.

Fraze înghițite de atâta repetiție, laminate în mine până au devenit automate. Mă uit la mâinile mele, la degetele strânse pe balustradă. De parcă ar încerca să țină ceva în loc. Aud o melodie în fundal. E a lui Leon, cea fără versuri, care poate tocmai de aceea reușea să vorbească despre tot.

Mă aplec să ridic un ghiveci răsturnat. Adun cu palma pământul vărsat, netezesc suprafața cu o atenție ritualică și îi spun: „Ești bine.”

Dar când ridic privirea, balconul s-a schimbat. E cel de altădată, cu ciment crăpat și desen de ploaie. Vera râde. Își leagă picioarele în afară. Plantele s-au întins peste tot. Cresc pe tencuială, pe mâinile noastre, în părul ei. Mâna mea se desprinde de a ei, căutând să o prindă iarăși, dar tot ce reușesc să apuc e un fum care se destramă.

Lumina se schimbă. Orașul începe să se dizolve, mai întâi contururile, apoi culorile, apoi sensul. Ca o fotografie udă, în care chipurile se scurg încet pe hârtie. În locul lui, linii verzi pe un ecran. Un bip regulat, dar străin. Un miros de dezinfectant. Încerc să-mi regăsesc echilibrul și să mă sprijin din nou de balustradă, dar nu reușesc. Nu cad, mă afund.

Spitalul

Lumină de neon și multă agitație. Cineva îmi pune în grabă niște formulare pe piept. Le semnez pe fugă, deformat, fără să le citesc. Nu cred că se așteaptă nimeni să o fac.

Targa e împinsă cu viteză pe ușile blocului operator, în ciuda strigătelor unei asistente care avertizează că mai am acorduri de semnat. „Nu e timp, îmi asum eu”, aud vocea fermă și sigură a doctorului meu. Vreau să-l întreb ceva, nu știu exact ce, poate ceva generic de tipul „O să fie bine?”, dar gura îmi e uscată și nu îndrăznesc să risc să-l încetinesc nici măcar o secundă.

Am o stare neobișnuit de calmă. Mi-ar plăcea să cred că se datorează anilor mei de practică în psihologie, dar știu că e doar pentru că nu înțeleg nimic din ce se întâmplă și, orice ar fi, se întâmplă mult prea repede.

Mă gândesc la reacția mulțimilor după cataclisme, când oamenii umblă dezorientați, incapabili să se organizeze, dar pot răspunde impecabil la instrucțiuni.

Așa mă simt și eu, confuză, fără să pot înțelege starea de urgență, dar răspunzând cuminte și eficient la indicațiile primite: prinde-ți părul, lasă, că ți-l prind eu, întinde mâna, strânge pumnul, nu atât de tare, nu trage mâna chiar dacă te doare.

Aleg un neon și mă străduiesc să-l privesc fix, aplicând ce știam de la școală. Îmi duc atenția spre o parte a corpului care se simte bine sau măcar neutru. De obicei, mă gândesc la palme. Sau la tălpile picioarelor. Cum se simte talpa piciorului meu stâng în timpul încercărilor repetate ale asistentei de a-mi „prinde vena”. Îmi surprind dinții încleștați, ca de obicei, și umerii ridicați. Asta descopăr de fiecare dată când îmi amintesc de corpul meu, o stare de hipervigilență, ca și cum aș fi constant pregătită pentru un atac. De data aceasta, atacul e real.

„Lasă mâna moale”, continuă instrucțiunile. Știu că nu am încotro, trebuie să am încredere în ei. Ce context ar putea fi mai potrivit pentru a înțelege, cu toată ființa, că, de fapt, nu ții tu frâiele, oricât te-ai strădui?

Dar cât de greu e să accepți asta când controlul a fost atât de important pentru tine încât i-ai dedicat o viață întreagă? Poate despre asta e vorba, despre a înțelege, pas cu pas, cât de puțină putere ai, de fapt.

Studiile spun că oamenii cu o nevoie exagerată de control au învățat, prin experiență, că pierderea lui e periculoasă. Unii sunt mai predispuși la asta. Persoanele foarte conștiincioase și perfecționiste tind spre reguli și organizare strictă. Asta este doar o parte a ecuației, cea care mi se potrivește mie.

O mască este coborâtă peste fața mea de o mână nevăzută. Privesc în continuare neonul și observ o inscripție: 104. Mă surprind întrebându-mă dacă cifra asta are vreo semnificație pentru mine.

Dacă ar fi să numesc un moment care îmi învinge frica de moarte, cred că acesta este.

„Când ați luat ultima oară antibiotice?” și apoi blank. Nu-mi mai e frică de moarte, ci de ce aș putea lăsa în urmă odată cu ea. De ce nu am făcut, ce nu am spus, ce nu am văzut, ce nu mi-am permis.

Și pentru a doua oară în viață, mi-e frică pentru viața altcuiva.

*

„Se spune că limitele limbajului nostru sunt limitele gândirii noastre, dar este oare valabil și pentru emoții? Putem oare surprinde vreodată cu adevărat în cuvinte toate nuanțele și combinațiile a ceea ce simțim? Și, dacă da, există un limbaj comun pentru asta? Cât de mult e universal și cât particular în trăirile noastre?”. Una dintre ultimele însemnări ale Verei. „Poate chiar nu suntem parte a unor categorii create după fel de fel de criterii, poate, de fapt, suntem legați de o unică, mare categorie, un fel de casă universală în care toți ne regăsim, noi toți cei care am iubit, am pierdut sau ne-am uimit vreodată. Și se știe faptul că ne place să ne diferențiem prin ceva sau să ieșim în evidență, dar este la fel de adevărat că iubim să aparținem, să rezonăm, să ne oglindim în altul și, măcar pentru o vreme, să uităm că suntem singuri.”

Avusesem și eu, demult, porniri spre astfel de reflecții, chiar dacă într-o formă rudimentară, însă îmi cheltuisem toată energia pentru a turna ciment peste ele. Când eram mică, ai mei nu ezitaseră să mă catalogheze drept visătoare și să încerce să îndrepte acest defect dezadaptativ. În plus, la noi în familie emoțiile erau de obicei subiect de tachinare, în rarele ocazii în care erau aduse în discuție. Manifestările de iubire ale unora sau ale altora erau luate la mișto de părinții mei, pentru care orice încercare de captare verbală a afecțiunii anula întregul proces. Ca și cum ar fi spus: „Orice emoție moare atunci când încerci să o pui în cuvinte”, de parcă ar fi fost un fulg de zăpadă pe care era inutil să încerci să-l prinzi în palmă. Pe vremea aceea, începusem să dezvolt un fel de gândire magică, să cred că dacă sentimentele sunt suficient de puternice, ele vor face

un ocol pe lângă limbaj și vor ajunge la destinatar pe o rută alternativă, neviciată. Sentimentul pur, cel care se putea cu ușurință lipsi de cuvinte. Poate părinții mei aveau dreptate. Eram visătoare.

Dar poate și ei fuseseră. Înainte de a fi profesor universitar, respectiv medic, și de a deveni profesioniști în negare. Tata, de exemplu, îți putea descrie muzeele pe care le vizitase până la ultima cornișă, dar nu cred că și-a putut explica niciodată până la capăt pasiunea pe care o avea pentru artă. Eu am o teorie: cum că doar așa a putut să se ridice din când în când la suprafață latura lui visătoare și să mai ia o gură de aer înainte de a se scufunda la loc și a continua să susțină o viață „realistă” și „matură”.

Poate că a fi contemplator este cea mai sigură poziție în care te poți găsi. Stai pe margine și te bucuri de beneficiile neuronilor oglindă. Cei care se activează nu doar când întreprinzi o acțiune, dar și când ești martor la ea. Ca și cum ai avea niște ochelari VR și ai pleca în lumea lui Dali fără ca măcar să fi părăsit fotoliul. E sigur, nu te poți răni. Dar ești în public, nu în arenă. Ești martor, nu jucător. Vii de la mare nebronzat, vii de la munte fără febră musculară.

Și poate că asta e ceea ce m-a atras la Vera mai mult decât orice altceva. Ea părea că știe cum să fie liberă, chiar și atunci când nu era. Chiar și atunci când suferea. Eu credeam că există un termen limită pentru suferință și un mod corect de a o trăi. Și asta doar în eventualitatea în care era absolut necesar.

Îmi amintesc că într-o zi mi-a spus deschis, în timp ce își răsfoia carnețelul: „E ciudat cum toată lumea vrea să te scoată din starea aia, ca și cum ar fi o boală. Ca și când am fi toți copii care trebuie distrași imediat când biscuitul li s-a rupt în două. Și apoi spunem că era doar un biscuit. Dar dacă e la fel și la maturitate și nu ne dăm timp ca să vedem asta? Dacă durerea noastră pare uneori de necuprins tocmai

pentru că o tratăm ca pe o umbră care crește de după colț și fugim înainte să-i dăm șansa să ne arate că, de fapt, era doar un șoarece?”

Nu am zis nimic atunci, la fel cum se întâmpla de multe ori să nu am replică la vorbele ei. Eram prea obosită ca să suprascriu ce auzeam în majoritatea timpului, de la ai mei, de la cunoscuți, de peste tot, *basically*. „Un om puternic nu se plânge”. „Trebuie să mergi mai departe”. „Gândește pozitiv”. „Învăță lecția din asta și gata.” Asta era tot ce știam despre cum să fac față durerii, să o storc de posibile învățăminte și să o înlătur cât mai repede posibil sub un strat gros de „trebuie” și „mă descurc”. Leon ar fi zis nu că eram puternică, ci doar nedreaptă față de propria suferință. De fapt, poate că ar fi zis că eram puternică, dar din alt motiv. Acela de a fi putut să trăiesc așa, amorițită.

Vera nu, ea stătea cu durerea, îi căuta sensurile și poate că tocmai durerea îi oferea ei unul. „Nicio situație nu este mai înspăimântătoare decât frica de ea, Oli”. Și ei îi era frică, cred, dar asta nu o împiedica să privească la haosul trăirilor ei cu încrederea că acel pas era necesar pe drumul către împlânzirea lor.

Eu nu mă hazardam în așa ceva. Poate pentru că nu știam cum, nu văzusem asta la nimeni în jur, adică nu fusesem supusă la învățare vicariantă, prin modele. Dimpotrivă, exemplele mele serveau ca model pentru altceva, opus. Poate că credeam că dacă o las liberă, o să mă măture ca un val uriaș, nu că e doar un val după care vine altul și altul.

Aș fi vrut să am curajul să fiu mai vulnerabilă, mai sinceră cu mine însămi. Poate așa lucrurile ar fi stat altfel. Se spune că nu trebuie să ne înecăm în regretul alegerilor trecute, pentru că, oricât de proaste ar fi fost, ele sunt cele care ne-au ținut în viață. Dar este orice viață trăită una care și merită trăită? Și cum se măsoară asta oricum? Număr de *bullets* bifate de pe listă? Casă, copil, copac? În ce îți se spune că ai realizat? În ce îți spui singur?

Acum, când mă simt mai vulnerabilă decât oricând, nu se pune. Pentru că nu e o alegere, ci doar turnul meu de control care s-a prăbușit. La ce folos toate cărțile din lume, citatele, manualele, documentarele, simulările, la ce bun toate lecțiile despre traumă și vindecare, toate teoriile și experimentele, la ce bun toate acestea când în joc ești tu? Când este vorba despre durerea ta, nu a celor pe care îi servești?

Poate că temerea mea se adevărește. Poate de data asta nu voi mai fi capabilă să mă ridic. Și nici să „sublimez”.

*

Era o după-amiază de vară nesfârșită, așa cum părea să fie timpul în general la vârsta aceea. Eu aveam vreo 11-12 ani, ceea ce înseamnă că Vera avea vreo 14, și stăteam pe terasa de la etajul 12 al blocului nostru. Ne mândream pe vremea aceea cu înălțimea neobișnuită a clădirii, de parcă fiecare etaj în plus ne aducea mai aproape de un soi de libertate urbană. În realitate, etajul al 12-lea nu găzduia niciun apartament. Terasa era, de fapt, un balcon tehnic, identic celor de la etajele inferioare, care erau folosite pentru ghene. Dar acolo, sus, își pierduse funcția. Și tocmai din lipsa ei devenise al nostru. Locul nostru de refugiu, scena tăcută a conversațiilor care nu-și găseau locul nici în casa mea, nici în a ei.

Pardoseala de ciment crăpat și pereții pătați de ploii nu ne deranjau. Din contră, păreau să tacă împreună cu noi, când nu voiam să spunem totul. Priveliștea dădea peste acoperișurile cartierului, iar în zare, antenele vechi și carcassele de ventilație păreau niște personaje înghețate într-un vis industrial.

Cred că trecuseră câteva luni de când urcam acolo împreună. Era un spațiu mic, care abia putea găzdui trei

persoane, dar pentru noi era o oază ascunsă, un colț prețios de visare, departe de ochii lumii și de zarva din apartamentele de dedesubt. O mână invizibilă îl transformase într-o micuță grădină suspendată, cu ghivece de toate formele și dimensiunile – unele mari, greoaie, cu plante curgătoare ca niște panglici, altele atât de mici încât păreau de jucărie. Mie îmi aminteau de cuferele din vechea poveste „Fata babei și fata moșului”. Îmi plăcea să mă joc cu gândul că tocmai cele mai modeste ascundeau cele mai mari minuni – o floare de colț, de exemplu, într-o zi în care mă simțeam mai ancorată în realitate, sau o plantă fermecată, care-mi înțelegea toate gândurile și care știa întotdeauna ce să-mi răspundă fără să mă judece, atunci când imaginația mea o lua puțin razna.

Așezate cu ingeniozitate în spațiul strâmt, ghivecele erau plasate pe jos, în colțuri, pe lădițe vechi din plastic, uneori stivuite două câte două. De-a lungul balustradei, câteva atârnav în suporturi improvizate din sfoară de rufe, iar cele mai curajoase erau plasate direct pe marginea exterioară, într-un echilibru precar, care ne făcea să ne apropiem mereu cu grijă. Plantele transformaseră acel mic loc într-un cuib verde și dens, care părea să respire odată cu noi. Din spatele frunzelor dese, lumea de jos se estompa și își pierdea puterea asupra noastră.

Stăteam, ca de multe ori, una lângă alta pe bancheta de ciment pe care o formase, involuntar, construcția, privind mereu înainte, printre plantele care ne țineau la adăpost. Și cred că nici nu aveam nevoie de planta aia atotînțelegătoare, pentru că o aveam pe Vera.

Îmi plăcea mult de Vera, acea combinație confuză între fragilitate și forță, cu privirea ei limpede, plină de gânduri nerostite. Ochii ei aveau mai mult decât o strălucire aparte, aveau o greutate, chiar dacă erau albaștri, ceva adânc și neclintit, care te putea pironi în loc dacă nu îți mutai la timp privirea.

Nu era o persoană care să se lase cunoscută ușor, nu semăna deloc cu ceilalți copii din cartier, cu care lucrurile mergeau firesc, fără prea mari eforturi. A trebuit să mă cam țin după ea o vreme până să mă accepte, dar a meritat. Era, într-un fel, dovada că aveam ceva demn de descoperit. Poate „să mă țin după ea” e cam mult spus, însă o admiram și îmi doream să îmi fie prietenă.

Când Vera s-a mutat în bloc, într-o toamnă mohorâtă, prezența ei a trecut, mai degrabă, neobservată. Nu împărțea obiceiul nostru, al celorlalți copii, de a ieși la joacă, acolo unde lucrurile se legau de la sine. Părea o fată tăcută, însă nu din timiditate, cu o privire curioasă, însă nu din neștiință. Mi s-a părut diferită. Nu ciudată, diferită.

Întâmplarea face că prima noastră întâlnire adevărată a avut loc chiar pe balconul nostru. Mă rog, pe vremea aia credeam că e al meu, însă urcând în grabă acolo într-o seară răcoroasă, în care simțeam în mod paradoxal că mă sufoc, am dat peste Vera, care stătea pe jos, sprijinită de perete și ținea pe picioare o carte. Era înfășurată într-un șal gigantic, care aproape că o înghițea, și își freca palmele subțiri una de alta, încercând să se încălzească. Părul ei ondulat și negru ieșea ciufulit de sub glugă, iar în lumina slabă ochii îi păreau și mai adânci. Când m-a văzut, a tresărit ușor, dar nu s-a ridicat. Doar m-a privit cu o liniște curioasă, de parcă mă aștepta.

— Tu ai pus florile astea aici? a întrebat fără nicio introducere.

Am negat din cap.

— Se pare că locul ăsta e mai aglomerat decât mă așteptam, a murmurat, ajustându-și clama argintie, un obiect cu margini netede și linii geometrice, care se integra perfect în părul ei. Nu părea să aibă vreă funcție estetică, ci doar una practică, aceea de a-i ține părul departe de ochi.

— Nu chiar. În afară de tine, nu am văzut pe nimeni aici. Nu știi cine a pus florile, dar acum eu am grijă de ele. Mi-ar

fi plăcut să atârni și mai multe becuțe pentru serile când vin aici, dar nu am vrut nici să mă dau prea tare de gol. Nu am spus nimănui de locul ăsta.

— Asta era și intenția mea, a zis, întinzându-mi mâna ca pentru a da noroc și a pecetlui secretul. Asta dacă nu te deranjează să îl împărțim uneori. E liniște aici.

Nu am știut ce să spun, dar am simțit să mă așez pur și simplu lângă ea. O vreme n-am vorbit, doar am privit luminile orașului prin plasa de frunze. Uneori, spunem mai mult – sau poate mai clar – atunci când tăcem.

— Tu de ce fugi? a spus într-un târziu, fără să se întoarcă spre mine.

Am clipit scurt, surprinsă. Nu era chiar o întrebare, ci mai degrabă la intersecția dintre asta și o constatare.

— Nu fug. Mă odihnesc.

A încuviințat din cap, aproape imperceptibil, ca și cum replica mea nu doar că avea sens, dar era și inevitabilă.

Câte nuanțe poate avea o tăcere, cum reușește ea ca uneori să apropie, să fie o punte între două maluri, să spună totul, iar alteori să apese, să doară, să se transforme în singurătatea însăși. Tăcerea e oximoronul suprem, pentru că vine cu atâtea feluri în care poate vorbi.

Aici, în salonul de la terapie intensivă, am văzut, poate pentru prima oară, o altă fațetă a tăcerii: cea care arăta ca teroarea însăși.

Spitalul

Mă trezesc într-o cameră scufundată în întuneric. Îmi ia câteva clipe să devin conștientă de mirosul de dezinfectant amestecat cu un iz metalic și să-mi amintesc că sunt în spital. Din stânga se aude un geamăt, atât de slab, încât mă întreb dacă nu e doar o închipuire. Cu greu disting o

siluetă întinsă pe un pat, la fel ca mine. Mai e cineva aici, iar asta mă liniștește și mă neliniștește în același timp. Încerc din nou să-mi amintesc ce s-a întâmplat. S-a născut? Nu sunt sigură, iar gândul mi se pare atât de trist, încât lacrimile încep să-mi curgă pe obraji fără ca restul feței să mi se clintească, de parcă plânsul ar fi independent de mine. Abia atunci devin conștientă de greutatea așezată pe abdomen, o practică obișnuită după cezariană, aveam să aflui mai târziu. Adormisem cu fetița mea și mă trezisem cu un sac de nisip.

*

Nu mai știu cu precizie ce mă preocupa în anii prieteniei mele cu Vera. Încalin să cred că, la fel ca pentru majoritatea, erau probleme legate de școală și de părinți. Sigur că nimeni nu ar fi zis despre mine că aș fi avut probleme la școală. Eram eleva perfectă, cu note maxime, implicată în toate activitățile extracurriculare. Trăiam însă cu o presiune pentru perfecțiune de care nu era conștient nimeni. Și, până s-o cunosc pe Vera, nici măcar eu. Abia mai târziu am înțeles că perfecționismul are mai multe surse, unele exterioare, precum așteptările explicite ale celorlalți, altele interioare, percepute, poate chiar imaginate: acel perfecționism social prescris, în care presupui că toți așteaptă ceva impecabil de la tine, chiar dacă nimeni nu ți-o spune. Eu nu îmi amintesc neapărat pe cineva presându-mă să performez, nu în cuvintele astea, cel puțin. Poate ținea pur și simplu de firea mea sau poate că perfecțiunea afișată a părinților mei crease o presiune internă de a fi fără greșală. Nu știu exact pe ce cale, dar am înțeles devreme că vulnerabilitatea este un semn de slăbiciune. Nici tata, nici mama nu își puteau permite să o afișeze. Tata susținea că asta i-ar fi determinat pe studenți să i se „urce în cap”, iar mama considera că pacienții au nevoie de o „mână de fier”: „Ei sunt cei